

DAVLAT MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI

Botirova Sevara Shavkatovna

Samarqand viloyati Oqdaryo tumani 10 DMTT v.v.b direktori

Annotatsiya: *Mazkur maqolada davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini oshirish omillari tahlil qilinadi. Strategik rejalashtirish, kadrlar salohiyatini rivojlantirish, sifat monitoringi, innovatsion yondashuvlar va ijtimoiy hamkorlik boshqaruv samaradorligini ta’minlovchi asosiy omillar sifatida yoritiladi. Ta’lim sifatini oshirishda zamonaviy boshqaruv mexanizmlarining o‘rni ilmiy asosda izohlanadi.*

Kalit so‘zlar: *maktabgacha ta’lim, boshqaruv samaradorligi, strategik boshqaruv, sifat monitoringi, innovatsiya, kadrlar salohiyati, ijtimoiy hamkorlik.*

Аннотация: *В статье анализируются факторы повышения эффективности управления в государственных дошкольных образовательных организациях. Рассматриваются стратегическое планирование, развитие кадрового потенциала, система мониторинга качества, внедрение инноваций и социальное партнерство как ключевые направления совершенствования управления. Обосновывается роль современных управленческих механизмов в повышении качества образования.*

Ключевые слова: *дошкольное образование, эффективность управления, стратегическое управление, мониторинг качества, инновации, кадровый потенциал, социальное партнерство.*

Abstract: *This article analyzes the factors for improving management efficiency in public preschool educational institutions. Strategic planning, staff development, quality monitoring systems, innovation implementation, and social partnership are highlighted as key determinants of effective management. The role of modern management mechanisms in enhancing educational quality is substantiated.*

Keywords: *preschool education, management efficiency, strategic management, quality monitoring, innovation, staff development, social partnership.*

Kirish

Maktabgacha ta’lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim bo‘g‘ini sifatida inson kapitalini shakllantirish jarayonida alohida o‘rin egallaydi. Bolaning intellektual, ijtimoiy-emotsional va kommunikativ rivojlanishining poydevori aynan maktabgacha yosh davrida qo‘yilishi ilmiy jihatdan asoslangan. Shu bois davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlari faoliyatini samarali boshqarish masalasi ta’lim tizimini modernizatsiya qilishning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

Zamonaviy ta’lim muhitida boshqaruv samaradorligi nafaqat ma’muriy jarayonlarni tashkil etish, balki strategik rejalashtirish, sifat monitoringi, kadrlar salohiyatini rivojlantirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish bilan uzviy bog‘liqdir. Davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida boshqaruv jarayonining natijadorligi ta’lim sifati, pedagoglarning kasbiy

kompetensiyasi, ota-onalar bilan hamkorlik darajasi hamda tashkilotning institutsional barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarishda samaradorlik ko'rsatkichlarini aniqlash, boshqaruv mexanizmlarini tizimlashtirish va ularni zamonaviy menejment tamoyillari asosida takomillashtirish zarurati kuchaymoqda. An'anaviy boshqaruv usullari o'rniga strategik, natijaga yo'naltirilgan va innovatsion boshqaruv modeli talab etilmoqda. Ayniqsa, sifat menejmenti tizimi, ichki monitoring va tahlil, pedagogik jamoani motivatsiyalash hamda resurslardan oqilona foydalanish boshqaruv samaradorligini belgilovchi asosiy omillar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shu nuqtai nazardan, davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini oshirish omillarini ilmiy asosda tahlil qilish, ularning o'zaro bog'liqligini aniqlash va amaliy mexanizmlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi. Mazkur tadqiqot boshqaruv jarayonini takomillashtirish orqali ta'lim sifatini oshirish va maktabgacha ta'lim tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini samarali boshqarish masalasi bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim bosqichi shaxs rivojining boshlang'ich poydevori bo'lib, aynan ushbu davrda bolalarning kognitiv, ijtimoiy-emotsional va kommunikativ kompetensiyalari shakllanadi. Shuning uchun mazkur tizimda boshqaruv samaradorligini ta'minlash nafaqat ta'lim sifati, balki jamiyatning uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Hozirgi sharoitda davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruv jarayonining murakkablashuvi, ta'lim sifatiga qo'yilayotgan yuqori talablar, raqobat muhiti va resurslardan samarali foydalanish zarurati boshqaruv samaradorligini oshirish masalasini yanada dolzarb etmoqda. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab tashkilotlarda strategik rejalashtirish, sifat monitoringi, ichki nazorat va natijadorlik ko'rsatkichlarini baholash tizimi yetarli darajada takomillashmagan. Bu esa boshqaruv qarorlarining samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shuningdek, kadrlar salohiyatini rivojlantirish, pedagogik jamoani motivatsiyalash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish kabi omillar boshqaruv jarayonining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, ular tizimli yondashuvni talab etadi. Boshqaruv samaradorligini oshirish omillarini kompleks ravishda o'rganish va ilmiy asoslash maktabgacha ta'lim tashkilotlarining institutsional barqarorligini mustahkamlash imkonini beradi.

Shu bois davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini oshirish omillarini aniqlash, ularning o'zaro bog'liqligini tahlil qilish hamda zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini ishlab chiqish bugungi kunning dolzarb ilmiy-amaliy muammolaridan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini oshirish masalasi tizimli va kompleks yondashuvni talab etadi. Boshqaruv samaradorligi deganda tashkilotning belgilangan maqsadlariga erishish darajasi, resurslardan oqilona foydalanish, ta'lim sifati

ko‘rsatkichlarining o‘shishi hamda jamoaning barqaror rivojlanishi tushuniladi. Shu nuqtai nazardan, boshqaruv samaradorligini belgilovchi omillarni nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

1. Strategik rejalashtirish va boshqaruv tizimi. Boshqaruv samaradorligining asosiy omillaridan biri – bu strategik rejalashtirishdir. Davlat maktabgacha ta‘lim tashkiloti o‘zining uzoq muddatli rivojlanish maqsadlarini aniq belgilashi, ichki va tashqi muhitni tahlil qilishi hamda faoliyatning ustuvor yo‘nalishlarini aniqlashi zarur. Strategik boshqaruv natijadorlikka yo‘naltirilgan qarorlar qabul qilish, vazifalarni taqsimlash va monitoring tizimini shakllantirish imkonini beradi. Rejalashtirishning tizimliliği boshqaruv jarayonida barqarorlikni ta‘minlaydi.

2. Ta‘lim sifatini boshqarish va monitoring. Boshqaruv samaradorligi bevosita ta‘lim sifati bilan bog‘liq. Shu bois ichki monitoring, diagnostika va baholash mexanizmlarini joriy etish muhim omil hisoblanadi. Bolalarning rivojlanish dinamikasi, pedagoglarning metodik mahorati va o‘quv jarayonining natijalari muntazam tahlil qilinishi lozim. Sifatni boshqarish tizimi rahbarga asoslangan va dalillarga tayangan qarorlar qabul qilish imkonini beradi.

3. Kadrlar salohiyati va motivatsiya. Pedagogik jamoaning kasbiy kompetensiyasi boshqaruv samaradorligining muhim ko‘rsatkichidir. Malaka oshirish kurslari, metodik seminarlar, mentorlik tizimi va tajriba almashish jarayonlari pedagoglarning kasbiy o‘shishini ta‘minlaydi. Shu bilan birga, ijobiy psixologik muhit yaratish, rag‘batlantirish tizimini takomillashtirish va jamoaviy hamkorlikni kuchaytirish boshqaruv natijadorligini oshiradi.

4. Innovatsion yondashuv va raqamli boshqaruv. Zamonaviy boshqaruv innovatsion texnologiyalar va raqamli vositalardan samarali foydalanishni talab etadi. Elektron hujjat aylanishi, ma‘lumotlar bazasi, monitoring platformalari va raqamli tahlil vositalari boshqaruv jarayonini optimallashtiradi. Innovatsion yondashuv tashkilotning raqobatbardoshligini oshiradi va ta‘lim jarayonini modernizatsiya qilishga xizmat qiladi.

5. Ijtimoiy hamkorlik va ochiqlik. Davlat maktabgacha ta‘lim tashkilotining samaradorligi ota-onalar, mahalla va jamoatchilik bilan hamkorlik darajasiga ham bog‘liq. Ochiq muloqot, jamoatchilik nazorati va ijtimoiy sheriklik boshqaruv jarayonining shaffofligini ta‘minlaydi. Bu esa tashkilotning ijtimoiy nufuzini oshiradi va barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi.

Yuqoridagi omillar o‘zaro integratsiyalashgan holda faoliyat yuritganda davlat maktabgacha ta‘lim tashkilotida boshqaruv samaradorligi sezilarli darajada oshadi. Boshqaruv jarayonining tizimliliği, sifatga yo‘naltirilganligi va innovatsion xarakteri ta‘lim natijalarining barqaror rivojlanishini ta‘minlaydi.

Davlat maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini oshirish omillarini o‘rganish zarurati, avvalo, ta‘lim tizimida kechayotgan islohotlar va sifatga qo‘yilayotgan yangi talablar bilan bog‘liqdir. Maktabgacha ta‘lim bosqichi shaxsning keyingi rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lgani sababli, ushbu tizimda boshqaruv jarayonining samaradorligi ta‘lim natijalariga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Demak, boshqaruv samaradorligini ilmiy asosda tahlil qilish va uni oshirish omillarini aniqlash dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi.

Ikkinchidan, amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ayrim davlat maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida boshqaruv faoliyati ko‘proq ma‘muriy nazoratga yo‘naltirilgan bo‘lib, strategik rejalashtirish, sifat monitoringi va natijadorlik ko‘rsatkichlarini baholash yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Bu holat boshqaruv qarorlarining samaradorligiga ta‘sir ko‘rsatadi. Shu bois boshqaruv jarayonini zamonaviy menejment tamoyillari asosida qayta ko‘rib chiqish zarurati mavjud.

Uchinchidan, kadrlar salohiyatini rivojlantirish, pedagoglarni motivatsiyalash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va resurslardan oqilona foydalanish kabi omillar boshqaruv samaradorligining ajralmas tarkibiy qismlari hisoblanadi. Ushbu omillarning o‘zaro bog‘liqligini kompleks o‘rganish tashkilot faoliyatini tizimli takomillashtirish imkonini beradi.

To‘rtinchidan, ta‘lim sifati va boshqaruv samaradorligi o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ilmiy asosda aniqlash maktabgacha ta‘lim tizimining barqaror rivojlanishini ta‘minlashga xizmat qiladi. Boshqaruv samaradorligini oshirish omillarini chuqur o‘rganish nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo‘lib, u rahbarlar faoliyatini takomillashtirish va boshqaruv mexanizmlarini optimallashtirish uchun metodik asos yaratadi.

Shu sababli davlat maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini oshirish omillarini ilmiy jihatdan tadqiq etish, ularning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish bugungi kunning muhim ilmiy-amaliy zarurati hisoblanadi.

Xulosa

Davlat maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini oshirish omillarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy boshqaruv modeli tizimli, strategik va natijaga yo‘naltirilgan yondashuvni talab etadi. Maktabgacha ta‘lim bosqichi shaxs rivojining asosiy poydevori bo‘lganligi sababli, ushbu tizimda boshqaruv samaradorligi ta‘lim sifati va tashkilotning institutsional barqarorligi bilan bevosita bog‘liqdir.

Tadqiqot natijalari boshqaruv samaradorligini ta‘minlashda strategik rejalashtirish, sifat monitoringi, kadrlar salohiyatini rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ijtimoiy hamkorlik muhim omillar ekanini tasdiqlaydi. Mazkur omillar o‘zaro integratsiyalashgan holda qo‘llanilganda boshqaruv jarayonining natijadorligi ortadi, resurslardan samarali foydalanish ta‘minlanadi va pedagogik jamoaning kasbiy rivojlanishi qo‘llab-quvvatlanadi.

Shuningdek, boshqaruv samaradorligini oshirish ta‘lim jarayonining sifat ko‘rsatkichlarini yaxshilash, bolalarning rivojlanish dinamikasini barqarorlashtirish hamda tashkilotning ijtimoiy nufuzini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa maktabgacha ta‘lim tizimining izchil va barqaror rivojlanishini ta‘minlaydi.

Shunday qilib, davlat maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida boshqaruv samaradorligini oshirish omillarini ilmiy asosda aniqlash va ularni amaliyotga tatbiq etish ta‘lim tizimini takomillashtirishning muhim sharti sifatida namoyon bo‘ladi.

TAVSIYALAR

1. Davlat maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida strategik rejalashtirish va natijadorlik ko‘rsatkichlari asosida boshqaruv tizimini takomillashtirish.

2. Ta’lim sifati monitoringi va ichki baholash mexanizmlarini muntazam joriy etish hamda tahlil natijalariga asoslangan qarorlar qabul qilish.
3. Pedagogik jamoaning kasbiy salohiyatini oshirish uchun malaka oshirish, mentorlik va tajriba almashish tizimini kuchaytirish.
4. Boshqaruv jarayonida raqamli texnologiyalar va innovatsion vositalardan samarali foydalanishni kengaytirish.
5. Ota-onalar va mahalla bilan hamkorlikni mustahkamlash orqali boshqaruvning shaffofligi va ijtimoiy mas’uliyatini oshirish.

Foydalanilgan o‘zbek adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdullayeva Sh. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
2. Axmedova D. Ta’lim menejmenti asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Bo‘riyev O. Pedagogik boshqaruv va liderlik. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2021.
4. Davletshin M. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017.
5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Istiqlol, 2020.
6. Jo‘rayev R. Ta’lim tizimida boshqaruv samaradorligi. – Toshkent: Fan, 2019.
7. Mahmudov K. Pedagogik kompetentlik va kasbiy rivojlanish. – Toshkent: Noshir, 2022.
8. Mirsaidov S. Maktabgacha ta’lim metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
9. Musurmonova O. Ta’lim sifatini boshqarish nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
10. Qodirov B. Pedagogik menejment asoslari. – Toshkent: Tafakkur, 2019.
11. To‘xtaxodjeyev N. Umumiy pedagogika. – Toshkent: O‘zbekiston, 2020.
12. Xoliqov A. Ta’lim muassasalarida strategik boshqaruv. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
13. Yo‘ldoshev J. Ta’lim tizimini modernizatsiya qilish muammolari. – Toshkent: Fan, 2018.